

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 grudnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Dziergawka (przewodniczący)

SSN Adam Roch

SSN Ryszard Witkowski (sprawozdawca)

Protokolant Agnieszka Niewiadomska

Przy udziale Prokuratora Prokuratury Regionalnej w Katowicach del. do Prokuratury Krajowej Krzysztofa Urgacza,
w sprawie **T.P.** skazanego z art. 156 § 3 k.k. i inne,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie w dniu 18 grudnia 2024 r.,
kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego - na niekorzyść od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 29 września 2022 r., sygn. akt II AKa 289/22, zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w Świdnicy z dnia 31 maja 2022 r., sygn. akt III K 41/22,

1. uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym;

2. przyznaje obrońcy z urzędu skazanego adw. A.G. (Kancelaria Adwokacka w Ś.) opłatę w kwocie 1476 zł w tym 23% VAT za obronę przed Sądem Najwyższym.

Adam Roch Anna Dziergawka Ryszard Witkowski

UZASADNIENIE

Prokuratura Rejonowa w Świdnicy w dniu 30 marca 2022 r. skierowała do Sądu Okręgowego w Świdnicy akt oskarżenia przeciwko T.P., oskarżając go o to, że:

1. w dniu 16 października 2021 r. na terenie byłego szpitala przy ul. [...] w Ś., woj. [...], działając umyślnie z zamiarem ewentualnym pozbawienia życia, to jest przewidując taką możliwość i godząc się na to, pozbawił życia J.P., w ten sposób, że zadając pokrzywdzonemu pięściami i otwartą dłonią, ze średnią i co najmniej trzykrotnie z dużą siłą, co najmniej kilka, nie mniej niż sześć, uderzeń w głowę, w tym również po utracie przytomności przez pokrzywdzonego, spowodował u niego obrażenia ciała w postaci rozległych wybroczyn krwawych po obu stronach twarzy, rozległego krwiaka i obrzęku tkanek miękkich lewej strony twarzy, w tym powiek oka lewego, uniemożliwiających rozchylenie szpary powiekowej, otarcia naskórka czoła, otarć naskórka policzka prawego, otarć naskórka małżowiny usznej prawej, otarć naskórka okolicy zausznej prawej, otarć naskórka ręki prawej, obustronnych krwiałków podczepcowych od podstawy do sklepistości mózgowia, złamania kości nosowych, krwiałków powiek oka prawego, krwiaka w obrębie małżowiny usznej lewej i policzka lewego oraz aksonalnego urazu mózgu, którego następstwem była śmierć pokrzywdzonego J.P., który nie odzyskał przytomności po zdarzeniu, w dniu 30 listopada 2021 r. w Szpitalu w Ś. z powodu ropnego odoskrzelowego zapalenia płuc w przebiegu aksonalnego urazu mózgu, przy czym zarzucanego czynu dopuści się w warunkach wielokrotnego powrotu do przestępstwa, będąc uprzednio prawomocnie skazanym za umyślne przestępstwo podobne wyrokiem Sądu Rejonowego w Świdnicy z dnia 26 września 2019 r. (sygn. akt VI K 329/19) za czyn z art. 158 § 1 k.k. i art. 157 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. na karę jednego roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, którą odbywał w okresie od dnia 20 czerwca 2020 r. do dnia 27 maja 2021 r., przy zaliczeniu na poczet kary okresu zatrzymania i tymczasowego aresztowania w okresie od dnia 6 marca 2019 r. do dnia 26 września 2019 r. tj. o czyn z art. 148 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k.;

2. w dniu 16 października 2021 r. na terenie byłego szpitala przy ul. [...] w Ś., woj. [...], działając umyślnie z zamiarem bezpośrednim, poprzez co najmniej kilkukrotne kopanie oraz uderzenie otwartą dłonią i pięścią w głowę i inne części ciała spowodował u M.G. obrażenia ciała w postaci podbiegnięć krwawych głowy oraz złamania nasady dalszej kości promieniowej lewej z towarzyszącym obrzękiem, które skutkowało naruszeniem czynności narządów ciała na okres powyżej 7 dni, przy czym zarzucanego czynu dopuścił się w warunkach wielokrotnego powrotu do przestępstwa, będąc uprzednio prawomocnie skazanym za umyślne przestępstwo podobne wyrokiem Sądu Rejonowego w Świdnicy z dnia 26 września 2019 r. (sygn. akt VI K 329/19) za czyn z art. 158 § 1 k.k. i art. 157 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. na karę jednego roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, którą odbywał w okresie od dnia 20 czerwca 2020 r. do dnia 27 maja 2021 r., przy zaliczeniu na poczet kary okresu zatrzymania i tymczasowego aresztowania w okresie od dnia 6 marca 2019 r. do dnia 26 września 2019 r., to jest o przestępstwo z art. 157 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k. (k. 378-388, 393).

Sąd Okręgowy w Świdnicy wyrokiem z 31 maja 2022 r. sygn. akt. III K 41/22:

1. oskarżonego T.P. uznał za winnego tego, że 16 października 2021 r. na terenie byłego szpitala przy ulicy [...] w Ś., działając z zamiarem ewentualnym, to jest przewidując i godząc się na spowodowanie u J.P. ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w rozumieniu art. 156 § 1 pkt 2 k.k. zadał pokrzywdzonemu pięścią i otwartą dłonią, ze średnią i co najmniej trzykrotnie z dużą siłą, uderzenia w głowę, a także po utracie przytomności przez pokrzywdzonego, czym spowodował u niego obrażenia w postaci rozległych wybroczyn krwawych po obu stronach twarzy, rozległego krwiaka i obrzęku tkanek miękkich lewej strony twarzy, w tym powiek oka lewego, uniemożliwiających rozchylenie szpary powiekowej, otarcia naskórka czoła, otarć naskórka policzka prawego, otarć naskórka małżowiny usznej prawej, otarć naskórka okolicy zausznej prawej, otarć naskórka ręki prawej, obustronnych krwiaków podczepcowych

od podstawy do sklepiistości mózgowia, złamania kości nosowych, krwiaków powiek oka prawego, krwiaka w obrębie małżowiny usznej lewej i policzka lewego oraz aksonalnego urazu mózgu, przy czym jego następstwem, wynikłym także z oskrzelowego zapalenia płuc, była śmierć J.P. [...] 2021 r., który nie odzyskał przytomności od dnia doznania urazów, zaś T.P. przypisanego czynu dopuścił się w warunkach powrotu do przestępstwa opisanego w punkcie I części wstępnej tegoż wyroku, to jest uznał oskarżonego za winnego popełnienia przestępstwa z art. 156 § 3 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k. i za to, na podstawie art. 156 § 3 k.k. wymierzył T.P. karę 11 (jedenastu) lat pozbawienia wolności;

2. oskarżonego T.P. uznał za winnego popełnienia czynu opisanego w punkcie II części wstępnej tegoż wyroku, to jest przestępstwa z art. 157 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k. i za to na podstawie art. 157 § 1 k.k. wymierzył oskarżonemu karę 2 (dwóch) lat pozbawienia wolności.
3. na podstawie art. 85 § 1 k.k. w zw. z art. 86 § 1 k.k. wymierzył T.P. karę łączną 12 (dwanaście) lat pozbawienia wolności,
4. na podstawie art. 63 § 1 k.k. zaliczył oskarżonemu T.P. na poczet orzeczonej kary łącznej pozbawienia wolności okres jego zatrzymania i tymczasowego aresztowania od dnia 18 października 2021 r. do dnia 31 maja 2022 r.,
5. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz Kancelarii Adwokackiej w Ś. adw. A.G. kwotę 1107,00 złotych tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej oskarżonemu T.P. przez obrońcę wyznaczonego z urzędu,
6. zwolnił oskarżonego T.P. od ponoszenia kosztów sądowych w sprawie, przy czym wydatki za to postępowanie zaliczył na rachunek Skarbu Państwa.

Wyrok Sądu Okręgowego w Świdnicy o sygn. akt III K 41/22 zaskarżył, w całości na niekorzyść oskarżonego T.P., prokurator, zarzucając mu:

- I. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, który miał wpływ na treść wyroku, polegający na przyjęciu, że oskarżony nie działał z zamiarem ewentualnym pozbawienia życia pokrzywdzonego J.P., a jedynie z zamiarem ewentualnym spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu,

co skutkowało przypisaniem oskarżonemu czynu z art. 156 § 3 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k., podczas gdy zgromadzony w sprawie materiał dowodowy i ustalenia w zakresie przyczyny zdarzenia, rodzaju obrażeń ciała, sposobu zachowania sprawcy, jego osobowości i zachowania po popełnieniu czynu pozwalają na przyjęcie, że oskarżony działał z zamiarem ewentualnym pozbawienia życia pokrzywdzonego, co winno skutkować przypisaniem oskarżonemu czynu z art. 148 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k. i wymierzeniem kary w granicach sankcji tego przepisu;

- II. obrazę przepisu prawa materialnego w zakresie innym niż kwalifikacja prawna czynów przypisanych oskarżonemu w pkt I i II części dyspozytywnej wyroku, a to poprzez zaniechanie powołania art. 64 § 2 k.k. w podstawie prawnej wymiaru kary za przypisany w pkt I części dyspozytywnej wyroku czyn kwalifikowany z art. 156 § 3 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k. oraz przypisany w pkt II części dyspozytywnej wyroku czyn kwalifikowany z art. 157 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k., przy czym orzeczenie nie odpowiada prawu albowiem powołanie przepisu art. 64 § 2 k.k. w podstawach prawnych wymiaru kary miało charakter obligatoryjny, gdyż wymierzone kary za przypisane przestępstwa przekraczały dolny próg ustawowego zagrożenia;
1. rażąco niewspółmierność wymierzonej oskarżonemu kary 11 lat pozbawienia wolności za przypisany w pkt I części dyspozytywnej wyroku czyn z art. 156 § 3 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k., a w konsekwencji orzeczenie rażąco łagodnej kary łącznej 12 lat pozbawienia wolności, podczas gdy znaczny stopień zawinienia i społecznej szkodliwości czynu wyrażający się rodzajem i charakterem naruszonego dobra w postaci życia i zdrowia, rozmiarami wyrządzonej szkody, sposobem i okolicznościami popełnienia czynu, jak również wzgląd na cele zapobiegawcze i wychowawcze, jakie kara ma osiągnąć wobec oskarżonego oraz potrzeby w zakresie kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa, a także ocena właściwości i warunków osobistych sprawcy, sposobu życia przed popełnieniem przestępstwa, rozmiaru ujemnych następstw czynu, powodują konieczność orzeczenia surowszej kary jednostkowej pozbawienia wolności oraz kary łącznej.

Podnosząc powyższe zarzuty Prokurator Rejonowy w Świdnicy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez: uznanie oskarżonego winnym czynu zarzucanego mu w pkt I aktu oskarżenia kwalifikowanego z art. 148 § k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k. i wymierzenie za ten czyn kary 14 lat pozbawienia wolności i orzeczenie kary łącznej w wymiarze 15 lat pozbawienia wolności, ewentualnie podwyższenie wymiaru kary pozbawienia wolności za przypisany czyn z art. 156 § 3 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k. do 13 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz podwyższenie wymiaru kary łącznej do 14 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności, uzupełnienie podstawy prawnej wymiaru kary za przypisane w pkt I i II części dyspozytywnej wyroku czyny o przepis art. 64 § 2 k.k.

Od powyższego wyroku sądu *meriti*, odnośnie pkt I i III części dyspozytywnej, w zakresie winy i kary, apelację wywiódł obrońca oskarżonego, podnosząc:

1. obrazę przepisów postępowania, mającą wpływ na treść orzeczenia tj. art. 6 k.p.k. w zw. z art. 167 k.p.k., a polegającą na bezpodstawnej odmowie przeprowadzenia zawnioskowanego dowodu w postaci opinii sądowo-lekarskiej w zakresie poprawności diagnostyki i poprawności procesu leczenia pokrzywdzonego J.P., czym doprowadzono do ograniczenia prawa do obrony i orzekano w oparciu o niekompletny materiał dowodowy,
2. błąd w ustaleniach faktycznych mających wpływ na treść orzeczenia, polegający na mylnym przyjęciu, że bezpośrednia przyczyna zgonu J.P., w postaci ropnego odoskrzelowego zapalenia płuc, pozostawała w związku przyczynowo skutkowym z działaniem oskarżonego i bezpodstawnym przyjęciu, iż proces diagnozowania i proces samego leczenia przebiegał w chorobie pokrzywdzonego w sposób prawidłowy.

Stawiając powyższe zarzuty, obrońca oskarżonego wniósł o uchylenie wyroku w części zaskarżonej i przekazanie sprawy sądowi I instancji do kontynuowania postępowania.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z 29 września 2022 r. sygn. akt II AKa 289/22:

1. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że za podstawę skazania za przypisany T.P. czyn w pkt I części rozstrzygającej przyjął art. 156 § 1 pkt 2 k.k. w zb. z art. 156 § 3 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k., a za podstawę wymiaru kary art. 156 § 3 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k. oraz za podstawę wymiaru kary za przypisany T.P. czyn w pkt II części rozstrzygającej przyjął art. 157 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k.;
2. w pozostałej części zaskarżony wyrok utrzymał w mocy;
3. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz adw. S.B. kwotę 738 zł. w tym należny podatek od towarów i usług, tytułem wynagrodzenia za obronę z urzędu w postępowaniu odwoławczym;
4. zwolnił oskarżonego z obowiązku uiszczenia kosztów sądowych za postępowanie odwoławcze, poniesionymi wydatkami obciążając Skarb Państwa.

Kasację od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł Prokurator Generalny. Zaskarżył go w całości na niekorzyść oskarżonego i zarzucił:

- I. rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa karnego procesowego, tj. art. 433 § 2 k.p.k. oraz art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. i art. 410 k.p.k., polegające na zaniechaniu przeprowadzenia przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu prawidłowej, wszechstronnej kontroli odwoławczej oraz należytego rozważenia podniesionego w apelacji prokuratora zarzutu błędu w ustaleniach faktycznych i wspierającej go argumentacji, co przy jednoczesnym wyrażeniu przez sąd *ad quem* wadliwego, odmiennego niż przyjęty przez sąd I instancji, opartego jedynie na wybiórczej, dowolnej ocenie zgromadzonych dowodów poglądu, który nie znalazł odzwierciedlenia w opisie przypisanej oskarżonemu zbrodni, iż na ich podstawie nie można ustalić w sposób niebudzący wątpliwości, że T.P. uderzał pokrzywdzonego J.P. również, gdy ten był już nieprzytomny, co

doprowadziło do nieuzasadnionego utrzymania w mocy wadliwego orzeczenia sądu meriti będącego w tej mierze rezultatem dowolnej, sprzecznej z zasadami prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego oceny zgromadzonego materiału dowodowego i w konsekwencji uznaniu, iż oskarżony, działając z zamiarem ewentualnym, dopuścił się u J.P. ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w rozumieniu art. 156 § 1 pkt 2 k.k., podczas gdy ocena ta, przeprowadzona w sposób należyty i kompleksowy, a zatem zgodna z wymogami określonymi w art. 7 k.p.k. i art. 410 k.p.k. winna prowadzić do wniosku, że całokształt zachowań oskarżonego, w tym zwłaszcza niezwykle brutalny sposób działania, wyrażający się w sile i ilości zadanych ciosów pokrzywdzonemu, także już nieprzytomnemu i całkowicie bezbronnemu, głównie w okolice głowy, powodujących obrażenia ciała, które doprowadziły do powstania obustronnych krwiaków podczepcowych od podstawy do sklepiłości mózgowia, złamania kości nosowych, krwiaków powiek oka prawego, krwiaka w obrębie małżowiny usznej lewej i policzka lewego oraz aksonalnego urazu mózgu, czego następstwem, wynikłym także z oskrzelowego zapalenia płuc, była śmierć J.P. dnia [...] 2021 r., a nadto przyczyny zdarzenia, jego osobowość i zachowanie po popełnieniu czynu, a mianowicie pozostawienie pokrzywdzonego bez zainteresowania się jego stanem zdrowia oraz bez udzielenia jakiejkolwiek pomocy uzasadnia przyjęcie, że oskarżony działał z zamiarem ewentualnym pozbawienia życia pokrzywdzonego, co winno skutkować przypisaniem oskarżonemu zbrodni zabójstwa z art. 148 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k.;

- II. rażąco niewspółmierność kary orzeczonej wobec T. P. za przypisaną mu zbrodnię z art. 156 § 1 pkt 2 k.k. w zb. z art. 156 § 3 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k., poprzez wymierzenie oskarżonemu kary w rozmiarze 11 lat pozbawienia wolności (co w konsekwencji skutkowało także orzeczeniem kary łącznej 12 lat pozbawienia wolności), której wymiar zaakceptował Sąd Apelacyjny we Wrocławiu po dokonaniu kontroli odwoławczej wyroku Sądu I instancji w sytuacji, gdy prawidłowo ustalone przez Sąd Okręgowy w Świdnicy okoliczności sprawy, w tym: znaczny stopień winy i społecznej szkodliwości czynu oskarżonego, popełnionego na szkodę osoby bezdomnej, słabej i

bezbronnej, nad którą oskarżony, z racji warunków fizycznych i wieku posiadał znaczną przewagę, działanie z nieracjonalnych i błahych pobudek, z dużym natężeniem złej woli, w sposób zuchwały, przy zachowaniu pełnej poczytalności i świadomości oraz okoliczności popełnienia przestępstwa, a w szczególności sposób działania oskarżonego, polegający na zadaniu pokrzywdzonemu ciosów pięścią i otwartą dłońią w głowę ze średnią i co najmniej trzykrotnie z dużą siłą i intensywnością, a także po utracie przytomności przez pokrzywdzonego, czym spowodował u niego obrażenia w postaci rozległych wybroczyn krwawych po obu stronach twarzy, rozległego krwiaka i obrzęku tkanek miękkich lewej strony twarzy, w tym powiek oka lewego, uniemożliwiających rozchylenie szpary powiekowej, otarcia naskórka czoła, otarcie naskórka policzka prawego, otarcie naskórka małżowiny usznej prawej, otarcie naskórka okolicy zausznej prawej, otarcie naskórka ręki prawej, obustronnych krwiaków podczepcowych od podstawy do sklepistości mózgowia, złamania kości nosowych, krwiaków powiek oka prawego, krwiaka w obrębie małżowiny usznej lewej i policzka lewego oraz aksonalnego urazu mózgu, czego następstwem, wynikłym także z oskrzelowego zapalenia płuc, była śmierć J.P. dnia [...] 2021 r., a również zachowanie oskarżonego po dokonanej zbrodni, polegające na zaniechaniu udzielenia pomocy ofierze w sposób bezpośredni lub poprzez wezwanie służb ratunkowych oraz oddaleniu się z miejsca zdarzenia, przy braku istotnych okoliczności łagodzących, do których Sąd odwoławczy zaliczył, nadając im zbyt dużą rangę: przyznanie się oskarżonego do zarzucanych mu czynów, wyrażony w trakcie pierwszego przesłuchania negatywny stosunek do swego zachowania, jak i pozytywne zachowanie się w okresie pobytu w areszcie śledczym minimalizując przy tym niezasadnie znaczenie ważkich okoliczności obciążających oskarżonego, w tym zwłaszcza jego uprzednią, wielokrotną karalność, w tym za przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu, pobyt przez okres kilkunastu lat w zakładach karnych, który nie doprowadził do jego skutecznej resocjalizacji, jak również cechy jego osobowości, prowadzi do wniosku, że tak orzeczona kara pozbawienia wolności jest karą rażąco łagodną i nie spełni wymogów w zakresie prewencji indywidulanej, jak też przeczy względom na społeczne

oddziaływanie kary, które przemawiają za orzeczeniem wobec oskarżonego surowszej kary pozbawienia wolności.

Podnosząc powyższe zarzuty, Prokurator Generalny wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się zasadna. Przeprowadzona przez Sąd Apelacyjny kontrola odwoławcza, z przyczyn wskazanych poniżej, rażąco naruszała standardy wynikające z art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k.

Na wstępie należy zauważyć, że przepis art. 433 § 2 k.p.k. nakazuje sądowi *ad quem* rozważenie wszystkich wniosków i zarzutów apelacji. Natomiast regulacja zawarta w art. 457 § 3 k.p.k. obliuguje ów sąd, by w uzasadnieniu swojego wyroku zawarł argumenty wskazujące na to, czym kierował się, wydając rozstrzygnięcie. Przestrzeganie tych reguł jest niezwykle istotne. To treść uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego jest podstawowym wyznacznikiem prawidłowości przeprowadzenia kontroli instancyjnej zaskarżonego orzeczenia, albowiem odzwierciedla proces myślowy organu orzekającego, który jej dokonywał. Sąd Najwyższy, w swoim orzecznictwie wielokrotnie wskazywał, że zrealizowanie obowiązków wynikających z treści art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. wymaga nie tylko niepomijania żadnego zarzutu podniesionego w środku odwoławczym, ale także rzetelnego ustosunkowania się do każdego z nich, a nadto wykazania konkretnymi, znajdującymi oparcie w ujawnionych w sprawie okolicznościach, argumentami, dlaczego poszczególne zarzuty zawarte w rozpoznawanym środku odwoławczym uznano za zasadne bądź też za bezzasadne. Nie jest wystarczające samo wskazanie, że sąd I instancji postąpił prawidłowo, przy czym, kolejność rozumowania i przedstawiania argumentacji powinna być taka, że najpierw należy ocenić podniesione w środku odwoławczym zarzuty, a w konkluzji tej oceny stwierdzić, czy

sąd pierwszej instancji postąpił prawidłowo. Do naruszenia wskazanych przepisów może dojść więc nie tylko wtedy, gdy sąd drugiej instancji całkowicie pomija w swoich rozważaniach zarzuty zawarte w apelacji, lecz również wtedy, gdy ich analiza rażąco odbiega od standardów rzetelnej kontroli instancyjnej, a zwłaszcza ogranicza się do ogólnikowego stwierdzenia, że zarzut jest zasadny lub jest niezasadny (*por. wyroki Sądu Najwyższego (dalej SN): z 4 kwietnia 2023 r. sygn. akt V KK 615/21, LEX 3567925; z 26 lipca 2022 r. sygn. akt II KK 196/21, LEX 3480111; z 29 grudnia 2022 r. sygn. akt IV KK 404/22, LEX 3549643; z 2 lutego 2017 r. sygn. akt III KK 258/16, LEX 2225866; z 18 października 2007 r. sygn. akt II KK 212/07, R-OSNKW 2007, poz. 2251; postanowienie SN z 9 marca 2023 r. sygn. akt III KK 308/22, LEX 3570548*).

Trafnie podnosi się również, że choć stopień szczegółowości uzasadnienia wyroku sądu II instancji winien być dostosowany do poziomu skargi apelacyjnej, to jednak zupełnie wyjątkowo sąd odwoławczy może poprzestać na odwołaniu się do rozważań zawartych w uzasadnieniu sądu I instancji. Może to uczynić jedynie wtedy, gdy zarzuty apelacji i wywody je uzasadniające ograniczają się do całkowicie gołosłownej i oczywiście dowolnej polemiki z oceną dowodów zawartej w tychże motywach, a więc gdy sądowi odwoławczemu nie pozostałoby praktycznie nic innego jak tylko wiernie powielić staranną, logiczną i niezawierającą jakichkolwiek luk argumentację pierwszoinstancyjną (*por. P. Hofmański, S. Zabłocki, Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych. Warszawa 2011, s. 324*).

Podkreślenia przy tym wymaga, że niedopuszczalne jest, aby Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym przejmował kompetencje sądu odwoławczego i w ramach badania zasadności lub niezasadności kasacji dokonywał pełnej analizy zarzutów wyartykułowanych w zwyczajnym środku zaskarżenia. Takie postąpienie rażąco godziłoby bowiem w przepisy wyznaczające właściwość funkcjonalną sądów okręgowych i sądów apelacyjnych jako sądów odwoławczych oraz Sądu Najwyższego jako sądu kasacyjnego (art. 25 § 3, art. 26 i art. 27 k.p.k.). Byłoby ono również rażąco sprzeczne z treścią art. 536 k.p.k. Trafności tych uwag nie podważa brzmienie art. 537a k.p.k., zgodnie z którym nie można uchylić wyroku sądu

odwoławczego z powodu niespełnienia przez uzasadnienie wymogów wskazanych w art. 457 § 3 k.p.k. Przepis ten nie może być bowiem interpretowany w sposób, który prowadziłby do przyznania Sądowi Najwyższemu kompetencji do przeprowadzenia w toku postępowania kasacyjnego pełnej kontroli odwoławczej. Powyższe oznacza, że jeżeli w toku kontroli kasacyjnej Sąd Najwyższy stwierdzi, że apelacja strony, która wywiodła nadzwyczajny środek zaskarżenia, nie została uwzględniona, a uzasadnienie wyroku sądu odwoławczego rażąco narusza przepis art. 457 § 3 k.p.k. i jednocześnie w kasacji, w oparciu o „jakość” takiego uzasadnienia, podniesiono zarzut rażącego naruszenia art. 433 § 2 k.p.k., to ten stan rzeczy z reguły wymaga uchylecia wyroku sądu odwoławczego. Wspomniane rozstrzygnięcie jest niezbędne dla urzeczywistnienia tak konstytucyjnego, jak i konwencyjnego standardu rzetelnego procesu (art. 45 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 176 ust. 1 Konstytucji oraz art. 6 EKPCz), którego norma zakodowana w treści art. 537a k.p.k. nie może ani ograniczać, ani też wyłączać (*zob. wyrok SN z 9 lutego 2021 r. sygn. akt III KK 175/20, OSNKW 2021/3/14*). Powyższe uprawnia do wnioskowania, że jeżeli pisemne motywy orzeczenia są powierzchowne i pełne luk, to taka też była kontrola instancyjna zarzutów podniesionych w środku zaskarżenia.

Prokurator w apelacji prawidłowo zdefiniował problem w niniejszym postępowaniu, którym w układzie procesowym tego postępowania, pozostaje zagadnienie ustalenia czy sprawca działał z zamiarem ewentualnym pozbawienia życia pokrzywdzonego J.P., a nie jedynie z zamiarem ewentualnym spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. W zarzucie tym oskarżyciel dowodził, iż całościowa prawidłowa ocena materiału dowodowego i wynikające z niego ustalenia w zakresie przyczyny zdarzenia, rodzaju obrażeń ciała, sposobu zachowania sprawcy, jego osobowości i zachowania po popełnieniu czynu pozwalają na przyjęcie, że oskarżony działał z zamiarem ewentualnym pozbawienia życia pokrzywdzonego, co winno skutkować przypisaniem oskarżonemu czynu z art. 148 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k. i wymierzeniem kary w granicach sankcji tego przepisu, a nie jedynie z art. 156 § 3 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k.

Wskazane w kasacji zagadnienie ma w niniejszej sprawie zasadnicze znaczenie, gdyż ustalenie istnienia zamiaru zabicia człowieka odróżnia przestępstwo z art. 148 k.k. od nieumyślnego spowodowania śmierci z art. 155 k.k. i spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu ze skutkiem śmiertelnym z art. 156 § 3 k.k., a także oddziela odpowiedzialność za usiłowanie zabójstwa (art. 13 § 1 w zw. z art. 148 § 1 k.k.) od spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu z art. 156 § 1 k.k. Cezurę pomiędzy tymi typami przestępstw wyznacza ich strona podmiotowa (*por m.in. wyrok SN z 3 września 2002 r. sygn. akt V KKN 401/01, Prok. i Pr. 2003, Nr 1, poz. 6; wyr. SA w Katowicach z 17 września 2009 r. sygn. akt II AKa 232/09, Prok. i Pr. 2009, Nr 4, poz. 28*).

W orzecznictwie zgodnie przyjmuje się [*por.m.in. wyrok Sądu Apelacyjnego (dalej SA) w Gdańsku w wyroku z 10 lipca 2014 r. sygn. akt II AKa 88/14, LEX 1566834*], że ustalenia dotyczące zamiaru zabójstwa "nie mogą opierać się jedynie na odnoszących się do strony wykonawczej faktach analizowanych w oderwaniu od innych istotnych okoliczności sprawy, lecz powinny stanowić pochodną rozważenia przez sąd całokształtu okoliczności zdarzenia przestępnego, w tym stosunku oskarżonego do pokrzywdzonego, właściwości osobistych strony bierniej procesu, sposobu życia, pobudek oraz motywów działania oskarżonego, mogących świadczyć o tym, że chciał on dokonać zabójstwa lub też, przewidując możliwość jego dokonania, na to się godził". O działaniu z zamiarem zabójstwa to jest spowodowania skutku dalej idącego niż o którym mowa w art. 156 k.k., a tym bardziej 157 k.k., rozumianym jako zamiar ewentualny, a więc, w koniecznym dla potrzeb tego postępowania uproszczeniu, sytuacja w której sprawca uświadamia sobie w sferze intelektualnej możliwość nastąpienia danego, dalej idącego skutku i zaistnienie tego skutku jest mu obojętne w tym znaczeniu, iż nie chce go takim znaczeniu, jaki występuje przy zamiarze bezpośrednim, natomiast jednocześnie jest mu obojętne ("godzi się") czy on zaistnieje, czy też nie. Ta postać zamiaru co do zasady nie występuje samodzielnie, innymi słowy występuje niejako obok innego zamiaru (bezpośredniego), a więc podjęcia określonego działania dla osiągnięcia zamierzonego skutku z jednoczesnym uświadomieniem sobie możliwości wystąpienia innego, dalej idącego a objętego wyżej określonym "godzeniem się".

Uwzględniając powyższe zasadnym jest stwierdzenie, iż różnica między zabójstwem, a przestępstwem z art. 156 § 3 k.k. polega na tym, że w wypadku popełnienia zbrodni zabójstwa sprawca ma zamiar bezpośredni lub ewentualny pozbawienia życia człowieka i w tym celu podejmuje działanie lub zaniechanie, a w wypadku popełnienia czynu z art. 156 § 3 k.k. sprawca działa z zamiarem bezpośrednim lub ewentualnym spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu pokrzywdzonego, a na następstwo czynu w postaci śmierci nawet się nie godzi.

Natomiast różnica między zamiarem wynikowym, a świadomą nieumyślnością (lekkomyślnością) uwidacznia się w sferze wolicjonalnej. I w przypadku zamiaru ewentualnego, i w przypadku lekkomyślności sprawca ma bowiem świadomość, że swoim zachowaniem może wyczerpać znamiona czynu zabronionego. Różnica sprowadza się do tego, że w przypadku zamiaru ewentualnego sprawca godzi się z tą konsekwencją, natomiast w przypadku lekkomyślności tej konsekwencji nie chce i się nań nie godzi, a znamiona strony przedmiotowej czynu zabronionego realizuje dlatego, że bezpodstawnie sądzi, że jego popełnienia uniknie. Granica między zamiarem ewentualnym a nieumyślnością jest zatem niezwykle wąska, co powoduje, że dokonując ustaleń w tym przedmiocie, należy starannie zwracać uwagę na cechy charakterystyczne dla zamiaru w określonej jego formie i tylko tam można przyjąć istnienie owej formy zamiaru (w tym wypadku ewentualnego), gdzie wola sprawcy jest niedwuznaczna. Zrealizowanie obowiązku ujętego w treści art. 6 ust. 1 Konwencji wymaga zatem odniesienia się w uzasadnieniu wyroku do każdego istotnego - na tle konkretnej sprawy - argumentu, a zatem brak odniesienia do takiej argumentacji (np. zupełne przemilczenie istotnej kwestii) stanowi o naruszeniu standardu rzetelnego procesu (*por. np. wyroki SN: z 16 stycznia 2007 r. sygn. akt V KK 328/06; z 24 września 2009 r. sygn. akt IV KK 28/09, OSNKW 2009, z. 11, poz. 97; z 6 kwietnia 2011 r. sygn. akt V KK 368/10; z 10 kwietnia 2014 r. sygn. akt III KK 385/13*).

W świetle powyższego truizmem jest przypominanie, iż w przypadku, gdy do czynienia mamy z możliwością przypisania sprawcy zbrodni zabójstwa, a co za tym idzie potencjalną możliwością orzeczenia kary eliminacyjnej

dożywotniego pozbawienia wolności, standard kontroli odwoławczej musi być na najwyższym poziomie, zwłaszcza gdy kwestionowane są kluczowe dla przyjętej kwalifikacji prawnej ustalenia faktyczne. Każda alternatywna wobec przypisanej kwalifikacji, niesie za sobą diametralnie inne konsekwencje karne dla skazanego. Stąd wykluczenie wskazywanych w apelacji mankamentów postępowania, których wykazanie nakierowane jest na przyjęcie w sprawie alternatywnej wobec spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w rozumieniu art. 156 § 1 pkt 2 k.k., którego następstwem, wynikłym także z oskrzelowego zapalenia płuc, była śmierć J. P. [...] 2021 r. tj. popełnienia przestępstwa z art. 156 § 3 k.k., kwalifikacji zabójstwa z zamiarem ewentualnym tj. przestępstwa z art. 148 § 1 k.k., musi zostać omówione w sposób niezwykle szczegółowy i wnikliwy, co z kolei winno zostać poddane starannej i merytorycznej weryfikacji w ramach kontroli instancyjnej. Realizacja przez sąd odwoławczy zobowiązania zawartego w art. 457 § 3 k.p.k. to bowiem jeden z elementów standardu rzetelnego procesu; strona procesu ma prawo do zapoznania się z argumentacją sądu odwoławczego, która powinna świadczyć o realizacji jej gwarancji do skorzystania z prawa do apelacji. Innymi słowy, strona procesu, która z tego prawa skorzystała, powinna po lekturze uzasadnienia sądu odwoławczego nabrać przekonania, że przedstawiona przez nią w środku odwoławczym argumentacja została kompletnie i starannie rozważona. Oczywiście stopień szczegółowości rozważań sądu odwoławczego jest uzależniony od jakości oceny dokonanej przez sąd I instancji. Tylko wtedy, gdy ocena ta jest wszechstronna, pełna, logiczna i wsparta zasadami doświadczenia życiowego, a więc w pełni odpowiada wymogom nałożonym przez reguły z art. 7 k.p.k., to wówczas sąd odwoławczy zwolniony jest od drobiazgowego uzasadniania wyroku, co sprowadzałoby się do powtarzania prawidłowych argumentów, które zaważyły na wydaniu orzeczenia zaskarżonego w trybie nadzwyczajnym.

Nawiązując do wymagań swobodnej oceny dowodów i zaakceptowania przyjęcia przez Sąd Okręgowy w Świdnicy ustalenia, iż oskarżonemu towarzyszył zamiar ewentualny, ale nie zabójstwa, lecz spowodowania ciężkich uszkodzeń ciała, negując stanowisko skarżącego, Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, ograniczył się jedynie do stwierdzenia, iż z „samego faktu zadawania przez sprawcę głównie

uderzeń w głowę nie można w sposób automatyczny wysnuwać założenia, iż kierując swoje działania w tę ważną dla życia część ciała (m.in. z uwagi na umieszczony w czaszce mózg), powoduje się on zamiarem zabójstwa”. Podobnie ustosunkował się do argumentu przewagi warunków fizycznych, stwierdzając, iż samo ich wykorzystanie pozwala na zadanie pokrzywdzonemu szeregu obrażeń, z których część należy zakwalifikować jako wywołanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w rozumieniu art. 156 § 1 pkt 2 k.k. Natomiast kwestię prawnomaterialnego znaczenia zdiagnozowania w opinii sądowo - psychologicznej u T.P. cech osobowości dysocjacyjnej - nadpobudliwości, agresywności, obniżonej zdolności do samokontroli, skłonności do stosowania przemocy, które wskazują, iż jest on osobą słabo liczącą się z konsekwencjami swego zachowania, zbył stwierdzeniem, iż pokrzywdzony nie był nieprzytomny, a po zadaniu mu szeregu ciosów, ataku tego dalej nie kontynuował, swoją agresję przenosząc na M.G. Tymczasem skłonność do używania przez oskarżonego przemocy w sposób niepohamowany, znalazła odzwierciedlenie w uprzedniej wielokrotnej karalności za przestępstwa z art. 158 k.k.

W kwestii wspomnianej nieprzytomności ofiary, sąd *ad quem* nie wyjaśnił natomiast znaczenia stanu świadomości ofiary w chwili zdarzenia dla uświadomienia sobie przez sprawcę w sferze intelektualnej możliwości nastąpienia danego, najdalej idącego skutku „godzenia się sprawcy”, skoro bezsporne jest, iż pokrzywdzony nie podjął czynnej obrony. Napastnik atakował człowieka niestawiającego oporu, leżącego, znajdującego się w bezruchu.

W zaprezentowanej w wynikach kontroli instancyjnej oceny dowodów sądu *a quo* zupełnie pominął fakt pozostawienia pokrzywdzonego z tak rozległymi obrażeniami w ustronnym miejscu, przez co udzielenie mu pomocy przez kogokolwiek w takich warunkach było mało realne, chociaż brak nawet najmniejszej próby udzielenia pomocy może być elementem godzenia się na śmierć pokrzywdzonego (wyrok SN z 18 listopada 1980 r. sygn. akt III KR 351/80, tak też wyrok SN z 4 grudnia 2018 r. sygn. akt II KK 104/18, LEX 2586256). Tymczasem stanowisko skarżącego dotyczące także tego, iż dla trafności ustalenia, czy sprawca miał zamiar popełnienia zabójstwa, pewne wskazówki stanowią takie czynniki, jak

przyczyny i tło zajścia, umiejscowienie i intensywność zadanych ciosów czy spowodowanie określonych obrażeń ciała, osobowość sprawcy, jego zachowanie przed popełnieniem czynu i po jego popełnieniu, stosunek do pokrzywdzonego, również znajduje wsparcie w judykaturze (wyrok SA we Wrocławiu z 23 czerwca 2022 r. sygn. akt II AKa 197/22, LEX 3397952; wyrok SA w Katowicach z 14 czerwca 2017 r. sygn. akt II AKa 170/17, LEX 2343435; wyrok SA w Krakowie z 5 września 1996 r. sygn. akt II AKa 193/96, Prok. i Pr.-wkł. 1997/3, poz. 18; wyroki SN: z 13 marca 1984 r. sygn. akt IV KR 52/84, OSPiKA 1985/1, poz. 13; z 26 października 1984 r. sygn. akt V KR 245/84, OSNPG 1985/6, poz. 79; z 3 października 1981 r. sygn. akt III KR 242/81, OSNPG 1982/5, poz. 63; z 18 listopada 1980 r. sygn. akt III KR 351/80, OSNKW 1981/6, poz. 31).

Wreszcie nie wyjaśnił też, dlaczego uznał w takich okolicznościach sprawy, zasadność przyjęcia przez sąd *a quo* zamiaru ewentualnego, a nie bezpośredniego, w odniesieniu do spowodowania u J.P. ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w rozumieniu art. 156 § 1 pkt 2 k.k.

Analiza treści lakonicznego uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego nie pozostawia wątpliwości, że sąd odwoławczy, odnosząc się w tak zdawkowy sposób do zarzutów apelacji, a co za tym idzie przedstawionych w tym zakresie argumentów zawartych w apelacji, spowodował, iż skarżący nie poznał w ogóle motywów, dla których sąd *ad quem* uznał, iż zaskarżony wyrok jest prawidłowy. Zaprezentowane w uzasadnieniu motywy rozstrzygnięcia wskazują natomiast jednoznacznie, iż sąd *ad quem* dostrzegając mankamenty uzasadnienia sądu *a quo*, lakoniczności jego części motywacyjnej nie usunął, pogłębiając jego wady, w szczególności co do zatomizowania oceny poszczególnych dowodów, nadając jej cech arbitralności, a w konsekwencji dowolności. Skutkiem tego nie wszystkie wynikające z materiału dowodowego istotne okoliczności - traktowanego w sposób wybiórczy i fragmentaryczny – stały się podstawą dokonanych ustaleń faktycznych, w tym zwłaszcza postaci zamiaru działania oskarżonego, co skonstatował kasator w podniesionych zarzutach. Trudno w tej sytuacji nie dostrzec, że w sytuacji, gdy zaskarżony wyrok zostanie utrzymany w mocy, kontrola wykonania obowiązku z art.

433 § 2 k.p.k. jest w istocie możliwa tylko na podstawie pisemnego uzasadnienia wyroku (art. 457 § 3 k.p.k.). O ile jeszcze strona może dowiedzieć się o motywach wyroku wydanego w drugiej instancji, a zatem także o powodach rozstrzygnięcia w określony sposób jej apelacji z ustnego uzasadnienia, o tyle Sąd Najwyższy może skontrolować zarzut naruszenia art. 433 § 2 k.p.k. tylko przez pryzmat sposobu wykonania obowiązku określonego w art. 457 § 3 k.p.k. Zakładając bowiem, że każdy sąd odwoławczy chce wykonać swoje obowiązki rzetelnie, a więc także sporządzić uzasadnienie wyroku stosownie do wymogu zawartego w art. 457 § 3 k.p.k., przyjąć należy, iż brak w uzasadnieniu wyroku odpowiedzi na zarzut (lub zarzuty) apelacji – w sytuacji jej nieuwzględnienia – dowodzi w istocie, że określony zarzut (i argumentacja, na której był on oparty) nie był w ogóle przedmiotem rozważań albo jego analiza rażąco odbiega od standardów rzetelnej kontroli instancyjnej, a zwłaszcza ogranicza się do ogólnikowego stwierdzenia, że zarzut jest zasadny lub jest niezasadny, bez wykazania jego trafności konkretnymi, znajdującymi oparcie w ujawnionych w sprawie okolicznościach, argumentami, co prowadzi do naruszenia normy art. 433 § 2 k.p.k. Jeżeli charakter tego zarzutu był zaś taki, że jego uwzględnienia mogłoby mieć wpływ na zmianę zaskarżonego wyroku sądu I instancji, to sąd kasacyjny winien kasację uwzględnić, albowiem nie może rozważać sam sposobu odpowiedzi na taki zarzut.

W tym stanie rzeczy, Sąd Najwyższy uznał, że autor nadzwyczajnego środka zaskarżenia, opatrzonego pogłębionym i szczegółowym uzasadnieniem, wykazał zaistnienie w analizowanym postępowaniu podstawy kasacyjnej z art. 523 § 1 k.p.k., polegającej na rażącej i mogącej mieć istotny wpływ na treść orzeczenia obrazie art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. Wobec tego sąd kasacyjny zobligowany był uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Z uwagi na to, że uwzględnienie zarzutu z pkt. I kasacji było wystarczające dla uchylenia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, rozpoznanie zarzutu z pkt. II byłoby przedwcześnie, Sąd Najwyższy na podstawie art. 436 k.p.k. w

zw. z art. 518 k.p.k. ograniczył zakres rozpoznania kasacji tylko do zarzutów dotyczących wprost nierzetelnej kontroli odwoławczej.

W postępowaniu ponownym sąd odwoławczy jeszcze raz, w tym wypadku z pełnym poszanowaniem zasad wynikających z treści art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k., przeprowadzi procedurę instancyjną, wnikliwie analizując zarzuty apelacyjne i argumentację przywołaną na ich poparcie. W ramach tej kontroli Sąd Apelacyjny zwróci także uwagę na argumenty zamieszczone w uzasadnieniu kasacji, które mogą być pomocne w trakcie oceny zasadności zarzutów i wniosku apelacyjnego. Przeprowadzone postępowanie kontrolne sąd zwieńczy wydaniem orzeczenia, które będzie urzeczywistniało standard sprawiedliwości materialnej oraz proceduralnej i które - jeśli zaktualizuje się taka potrzeba - uzasadni w sposób odpowiadający wszystkim wymaganiom wynikającym z obowiązujących przepisów prawa.

Kierując się powyższą argumentacją, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku, z tym zastrzeżeniem, iż wskazane w niej uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 29 września 2022 r. sygn. akt II AKa 289/22 i przekazanie do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym, stosownie do żądania Prokuratora Generalnego, odnosi się tylko do rozstrzygnięcia dotyczącego T.P.. Zakres wyroku kasatoryjnego Sądu Najwyższego, w sytuacji niestwierdzenia okoliczności z art. 435, 439 i 455 k.p.k. limituje bowiem art. 536 k.p.k., zatem granice zaskarżenia i podniesione zarzuty.

Adam Roch Anna Dziergawka Ryszard Witkowski

[WB]

r.g.